

XII. Pius

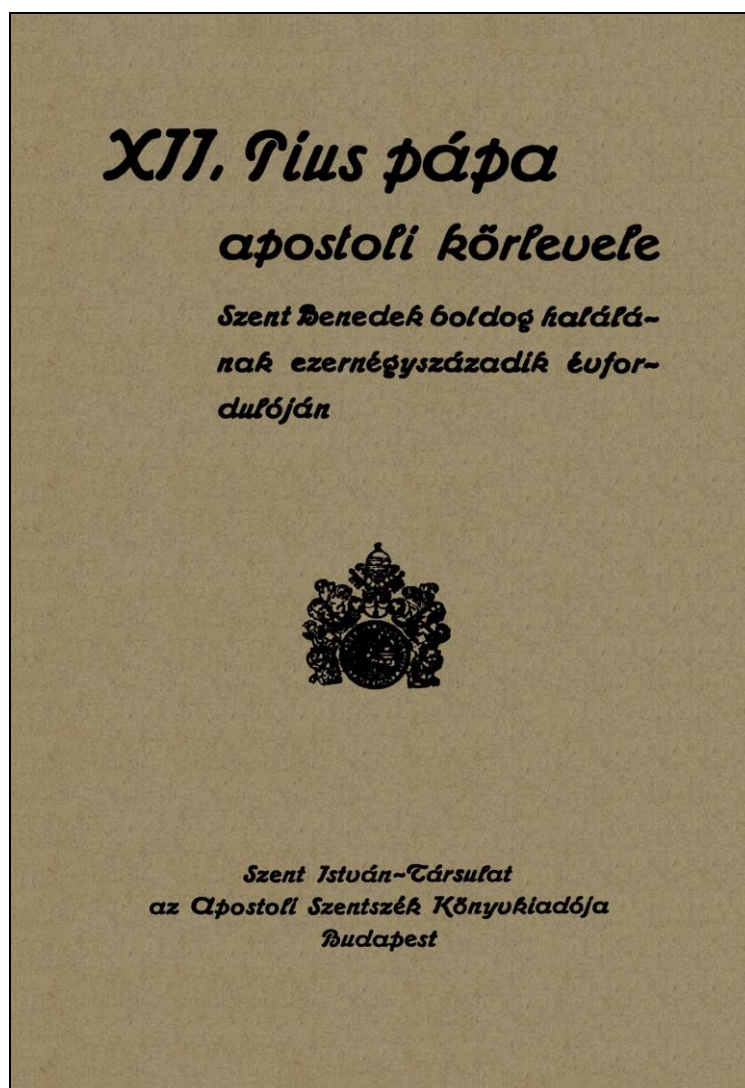
Fulgens radiatur kezdetű apostoli körlevele

Szent Benedek boldog halálának

ezernégyszázadik évfordulóján

Ez a mű a Pázmány Péter Elektronikus Könyvtár (PPEK)
– a magyar nyelvű keresztény irodalom tárháza – állományának része.

Bővebb felvilágosításért és a könyvtárral kapcsolatos legfrissebb hírekért
látogassa meg a <http://www.ppek.hu> internetes címet.

Impresszum

XII. Pius

Fulgens radiatur kezdetű apostoli körlevele

Szent Benedek boldog halálának ezernégyszázadik évfordulóján

Nr. 2409/1947. Imprimi potest

Strigonii, die 22. April. 1947.

Dr. Joannes Drahos

vicarius generalis

A könyv elektronikus változata

Ez a publikáció az azonos című füzet elektronikus változata. A füzet a Szent István Társulat kiadásában, Budapesten jelent meg é. n. (1947-ben).

Tartalomjegyzék

Impresszum.....	2
Tartalomjegyzék	3
Apostoli körlevél.....	4
I.	5
II.	10

Apostoli körlevél

XII. Pius pápa
Tisztelendő testvéreinek,
az apostoli széssel békében és közösségben élő
patriárkáknak, prímásoknak, érsekeknek, püspököknek
és más megyés főpásztoroknak.

Tisztelendő Testvérek!
Üdvöt és apostoli áldást I

Mint sugárzó csillag az éj sötétjében, úgy ragyog nursiai Benedek, nemcsak Itáliának, hanem egész Európának ékessége. Aki az ő csodálatos életét szemléli s annak a vad viharok, amelyben élt, hű történetét áttanulmányozza, kétségtelenül átérzi annak az isteni kijelentésnek igazvoltát, amellyel Krisztus az ő apostolainak és a tőle alapított közösségnek megígérte: „Veletek vagyok mindennap, a világ végezetéig.”¹ Bizonyos, hogy ez a kijelentés és ígélet sohasem veszíti el erejét, hanem az egész világtörténetre áll, minthogy azt isteni rendelés kormányozza. Sőt amikor a kereszténységre szenvedélyesebben támadnak ellenfelei, amikor Péternek sorsterhes hajóját dühösebb hullámok dobálják, amikor végül minden veszni látszik és semmiféle emberi segítség reménye meg nem csillan: éppen akkor áll oda melléje kezesként, vigasztalóként és felsőbb erőnek sugárzójaként Krisztus, és támaszt új bajnokokat a katolicizmus ügyének védelmére, régi épségben való helyreállítására s – az égi kegyelem ihletésével és segítségével – mind gazdagabb kibontakoztatására.

Különleges fénnel tündöklök ezek között a mi Benedekünk, aki a nevének jelentése szerint is, de az isteni kegyelem adományai miatt is Áldott.² A gondviselő Isten rendelkezéséből akkor tűnt föl e sötétségbe merült világban, amikor nemcsak az Egyháznak, hanem az állami rendnek és emberi művelődésnek létét és fennmaradását is végveszély fenyegette. A római birodalom, amely oly nagy dicsőségnek jutott el csúcspontjára, s amely bölcs és alkalmazkodó jogrendjével annyi népet, törzset és nemzetet tudott maga mellé oly módon lekötni, hogy „inkább a földkerekség gyámolítójának, mint urának lehetett volna nevezni”³ – mint minden földi dolog, ekkor már hanyatlásához közelgett; bensejében ugyanis meggyöngült és megromlott, kívülről pedig az északról rárontó barbárok betörései tördelték szét, s így nyugati részeire szörnyű pusztulás zúdult. Ebben a dühöngő viharban, ebben az óriási vészben honnan ragyogott föl az emberi társadalom közösségének számára a remény, honnan kapott segítséget és védelmet, hogy mint valami hajótörésből létét és megvolt értékeinek legalább maradványait megmenthesse? Kétségtelenül az Egyházból. A földi kezdeményezések és földi intézmények ugyanis mindannyian, minthogy csupán emberi bölcsességre és emberi erőre támaszkodnak, az idők folyamán egymást váltva keletkeznek, eljutnak csúcspontjukig, s azután természetüknél fogva nyomorúságosan elernyednek, lehanyatlanak és elpusztulnak: a Megváltónktól rendelt közösségnek ellenben isteni Alapítója kifogyhatatlan felsőbb életerőt adott, s ez fönntartja és segíti, s így győzedelmeskedik az idők, körülmények és emberek gonoszságán, romjaikból és roncsaikból boldogabb új korszakot támaszt, s a keresztény tanítás és keresztény szellem által a polgárok, népek és nemzetek számára új társadalmat alapít és épít.

¹ Mt 27,20.

² Nagy Szent Gergely, Párbeszédék II. könyvének előszava; Patrol. Lat. 67. kötet, 126. o.

³ Vö. Cicero, De officiis, II, 8.

Hogy a világnak ebben az újjáépítésében és újjáalakításában mekkora része van Szent Benedeknek, Tisztelendő Testvéreink, azt kívánjuk ebben a körlevélben röviden és főbb pontjaiban összefoglalni, amidőn ez évben a tizennegyedik évszázadot látjuk betelni azóta, hogy ő, miután megszámlálhatatlan fáradságot vállalt magára Isten dicsőségéért és az emberek üdvösségéért, a földi számkivetést a boldog égi hazával cserélte föl.

I.

Szent Benedek, „szabad nemzetségből, Nursia tartományból származott”,⁴ s „minden igazak szellemével telve volt”.⁵ Életszentsége, életismerete és bölcsessége csodálatos fényt árasztott a keresztény világra. Amikor ugyanis a kor a bűnökben előregedett, Itália és Európa az egymást öldöklő népek küzdőterének szánalmas képét mutatta, s a föld porával beszennyezett szerzetesintézmény sem volt képes úgy ellenállni és szembeállni az erkölcsi lazulás csábításaival, amint kellett volna: Benedek nagyszerű művével és életszentségével bizonyoságot tett az Egyház örök ifjúságáról, tanításával és példájával új, fegyelmezett erkölcsiséget hozott, s a szerzetesélet szentélyét biztonságosabb és szentebb törvényekkel sáncolta körül. Ezenfelül ő és követői a barbár törzseket a zabolátlan életmódról a polgári és keresztényi szokásokra térítették, s erényre, munkára, a művészetek és az irodalom békés tanulmányozására szoktatva, testvéri szeretetben testvéri kapcsolatba fűzték egybe.

Ifjúkorának bimbófakadásakor Rómába adják a szabad tudományok elsajátítására;⁶ de mélyen elszomorodik a szíve az itt elébe táruló látványon. Az elharapódzó, sokak lelkét megejtő és eltorzító eretnokségek és mindenfajta tévedés, a hanyatt-homlok szétzúlló magán- és közerkölcs, különösen a sok, tetszetős megjelenésű és jól öltözött, de nyomorultul az élvezetek fertőjében fetrengő ifjú: mindezek igazolhatták a római társadalomról azt a megállapítást: „Haldoklik és nevet. S ezért a mi nevetésünket a világnak körülbelül minden részén könnyek kísérik”.⁷ Ő maga azonban, isteni kegyelemtől óva, „nem adta lelkét semmi élvezetre ... hanem midőn ... látta, mennyien tévednek a bűn szakadékaiba, visszalépett a világnak úgyszólván a küszöbéről... Nem tudták már vonzani a tanulmányok, lemondott az atyai házról és vagyonról, csak Istennek kívánta kedvét keresni, s az Istennek szentelt élet ruhájának felöltésére vágyott”.⁸ Ezért készséges örömmel megvált nemcsak az életnek és a romlott világnak csábításaitól, hanem lemondott a reá váró gazdagság ingeréről és azokról a magas tisztségekről is, amelyekre joggal számíthatott volna. Rómát elhagyva, a vadont és a magányt kereste, hogy lelke szabadon szentelhesse magát a természetfölöttiekkel való foglalkozásnak, így jutott el Subiacóba s ott egy szűk barlangban meghúzódva, inkább angyali, mint emberi életet kezdett.

„Krisztussal Istenben elrejtve”,⁹ gazdag sikerrel megáldva dolgozott három éven át annak az evangéliumi tökéletességnek és életszentségnek megszerzésén, amelyre Istennek titokzatos ösztönzése hívta. Szent elvként fogadta meg, hogy irtózik mindentől, ami földi, s nagy vágyakozással csak az égiekre kívánczik; mind nappal, mind éjjel Istennel beszél, s forró imádságban kéri tőle a maga és embertársai üdvösségét; a testet önkéntes sanyargatással féken tartja és kormányozza, az érzékek nemtelen indulatait megfékezi és igába töri. Ez az életmód és gyakorlat olyan édességet fakasztott lelkében, hogy ha földi kincs és jólét keltett volna is benne korábban gyönyörűséget, mindattól most a legnagyobb mértékben undorodott, sőt emlékezetéből is kitörölte. Mikor pedig az emberi nemnek ellensége egy napon a szenvedély

⁴ Nagy Szent Gergely, Párbesz. II. előszó, id. h. 126. o.

⁵ Mabillon, Annales Ord. S. Bened., Lucae 1739, t. I, p. 106.

⁶ Vö. Nagy Szent Gergely, Párbeszések II. könyve, id. h. 126.

⁷ Salvian., A világ kormányzásáról, VII, 1; Patrol. Lat. 53. köt., 130.

⁸ Nagy Szent Gergely, Párbesz. k. II, előszó; id. h. 126.

⁹ Vö. Kol 3,3.

vad ösztökéjével zaklatta, határozott és nemes elszántsággal rögtön szembefordult vele: éles tövisek és maró csalán közé vetette magát; s ez az önként vállalt fájdalom lecsillapította és kioltotta bensejének tüzeit, s az önmaga fölött aratott győzelemért Isten azzal jutalmazta, hogy megszilárdította a kegyelemben. „Ez időtől fogva ugyanis, amint később tanítványainak ő maga elmondta, az érzékiség csábítása annyira megtört benne, hogy ilyesmit többé egyáltalán nem érzett magában... Megszabadulva így a bűnnek kísértésétől, joggal lett az erények tanítómestere.”¹⁰

A subiacói barlang rejtekében hosszú időn át folytatott szemlélődő remeteélet nevelte őt szentté, erős jellemmé. Itt rakta le a keresztény tökéletességnek azokat az alapjait, amelyekre azután hatalmas és magasba törő épületet emelhetett. Mert amint jól tudjátok, Tisztelendő Testvéreim, a szent buzgóságnak és apostolkodásnak művei kétségtelenül üressé és haszontalanná válnak, ha nem a keresztény léleknek abból a gazdagságából fakadnak, amely – az isteni kegyelem segítségével – egyedül képes arra, hogy az emberi kezdeményezéseket egyenes úton Isten dicsőségére és a lelkek üdvösségére fordítsa. Szent Benedek ezt tisztán átlátta, s lelke mélyéig meg volt róla győződve; ezért mielőtt azoknak a nagy elhatározásoknak és elgondolásoknak megvalósítására és végrehajtására vállalkozott volna, amelyekre isteni sugallat hívta, buzgó imádságban kérte Istentől és minél ragyogóbb tökéletességben igyekezett kialakítani magában az életszentségnek a tiszta evangéliumi tanításban megadott eszményét, amelyet mások elé állítani kívánt.

Mikor azután kimagasló életszentségének híre szerte elterjedt és napról-napra mindinkább közszájon forgott, nemcsak a környékben lakó szerzetesek kívánták magukat vezetésére bízni, hanem a városi nép tömegei is versengve keresték föl, vágyva kedves szavának hallására, tündöklő erényeinek csodálására, Isten erejével véghezvitt gyakori csodatetteinek látására. De távolabbi vidékekre is kiáradt a Subiaco homályos barlangjából előtörő fényzőn ragyogása. Így „kezdek már akkor a fővárosnak, Rómának nemes és vallásos érzésű polgárai hozzá fordulni s gyermekeiket, hogy az Úr számára nevelje föl őket, gondjaira bízni”.¹¹

Átlátta ekkor a szent férfiú, hogy eljött az isteni Gondviseléstől kijelölt idő arra, hogy szerzetes családot alapítson és minden erejét arra fordítsa, hogy azt az evangéliumi tökéletességre nevelje. Vállalkozása mindjárt kezdetben a legjobb reményekkel indult. Sokan „gyültek egybe ott vezetése alatt a Mindenható Isten szolgálatára: úgyszólván a mindenható Úr Jézus Krisztus segítségével tizenkét monostort épített azon a helyen, s ezekbe kijelölt atyáknak vezetése alatt tizenkét-tizenkét szerzetest rendelt, néhányat pedig maga mellett tartott, akikről úgy gondolta, hogy közelében megfelelőbb nevelésben fognak részesülni”.¹²

A kezdet – amint mondtunk – szerencsésnek mutatkozott és már bőséges és üdvös eredményt hozott s a jövőre még nagyobb ígért, de Szent Benedek nagy lelki szomorúsággal látta, hogy a fölnövekvő vetésre vészes vihar támad, amelyet a fogcsikorgató irigység és a földi vágyakozásnak kívánságai keltettek. Benedek, akit nem emberi, hanem isteni útmutatás vezérelt, attól tartott, hogy a leginkább ellene szított gyűlölet övéinek lehet romlására, s ezért „kitért az irigykedés elől s az imádságnak tőle alapított házaiba rábizta a kijelölt előljárókra és a melléjük rendelt testvérekre, ő pedig alig néhány szerzetes kíséretében más helyre költözött”.¹³ Így azután Istenbe vetve bizalmát és az ő mindig kész segítségére támaszkodva, délfelé vonult, és ama városka közelében telepedett meg, comely Cassinum nevet visel s egy magas hegy oldalában helyezkedik el... itt egy ősrégi szentély volt, amelyben a tudatlan földművelő nép régi pogány szokás szerint Apollót tisztelte. A szentély körül az ördögi kultusz szolgálatára ligetek terültek el, amelyekben az okatlan pogány népsokaság még akkoriban is szentségtörő

¹⁰ Nagy Szent Gergely, Párb. II. kv. 3; id. h. 132.

¹¹ Uo. II. 3; id. h. 140.

¹² Uo. id. h. 140.

¹³ Uo. II. 8. i. h. 148.

áldozatokat mutatott be. Szent Benedek megérkeztekor összetörte a bálványt, ledöntötte az oltárt, fölgújtotta a ligeteket, Apolló templomában Szent Mártonnak, Apolló szabadban álló oltára helyén Keresztelő Szent Jánosnak szentelt kápolnát állított; a környék népét pedig kitartó igehirdetéssel az igaz hitre térítette”.¹⁴

Mint ismeretes, Cassinum volt a szent pátriárka fő tartózkodási helye, erényeinek, életszentségének legkimagaslóbb színhelye. Amikor úgy látja, hogy a tudatlanságnak és bűnnek mindjobban terjeszkedő sötétsége mindent elnyel és elborít, ennek a hegynek csúcsáról új világosság áradt szét, amely az emberi művelődésnek, a polgárosodásnak s a keresztény hitnek fényét árasztotta az úttalan utakon tévelygő népekre és nemzetekre, s helyes irányt mutatva nekik, visszavezette őket az igaz útra. Méltán elmondhatjuk, hogy Cassinum szent monostora a legnemesebb művelődésnek és minden erénynek mentsvára és őrhelye, s ama nehéz időkben „szinte az Egyháznak vára és a hitnek bástyája lett”.¹⁵

Szent Benedek itt valósította meg a szerzeteséletnek azt a tökéletes eszményképét, amelyre imádsággal, elmélkedéssel és gyakorlati tevékenységével már régóta törekedett. Nem annyira abban látjuk ugyanis az isteni gondviseléstől számára kijelölt különleges és legfontosabb feladatot, hogy Keletről áthozta Nyugatra a szerzetesi életformát, hanem abban, hogy azt szerencsésen alkalmazta és hozzáidomította Itáliának és Európa többi népeinek sajátos jelleméhez, igényeihez és körülményeihez. A keresztény tökéletesség kristálytisztá tanításához, amely annyira virágzott Kelet monostoraiban, ő kapcsolja hozzá azt a buzgó és fáradhatatlan tevékenységet, amely által azt „amit a lélek a szemlélődésben megismert, másokkal is megosztja”,¹⁶ s amely nemcsak földi termést hoz elő az addig megműveletlen földből, hanem az apostoli fáradozásnak lelki gyümölcsit is megtermi. A remeteéletnek nem mindenki számára alkalmas, sőt némelyeknek olykor egyenesen veszedelmes szigorúságát a bencés otthon testvéri együttélése megenyhíti és megkönnyíti, de ez a boldog nyugalom, amelyben az időt imádságnak, munkának, vallásos és világi tanulmányoknak szentelik, nem ismer tétlenséget vagy renyhéséget, s az itt folyó eleven munka a szívet és elmét nem fárasztja el, nem szórja szét és nem vonja el haszontalan dolgokra, hanem ellenkezőleg tiszta derűvel, erővel és magasztos érzéssel tölti el. Itt ugyanis nem a fegyelemnek túlzott szigorúsága, nem a sanyargatásoknak keménysége a törvény, hanem mindenekelőtt a szeretet Isten iránt és a tevékeny testvéri érzület mindenki iránt. Szent Benedek ugyanis „oly bölcsességgel szerkesztette meg Reguláját, hogy az erők többet is kívánjanak tenni, a gyöngéket pedig ne ijessze el annak szigorúsága... Igyekezett övéit inkább szeretettel vezetni, mint megfélemlítéssel rajtuk uralkodni”.¹⁷ Így azután mikor egy nap meglátott egy remetét, aki bilincsekkel táncoltatta magát szűk barlangjába, hogy vissza ne térhessen a bűnök közé és a világi életbe, ezekkel a jóságos szavakkal korholta: „Ha Isten szolgája vagy, ne a vastánc, hanem Krisztus tánca tartson lebilincselve”.¹⁸

Így váltotta föl a remeték sajátos életszabályait és különleges elveit, amelyek azelőtt többnyire még nem öltöttek határozott bizonyossággal formát, hanem leginkább magának a lelki vezetőnek belátásától függtek, Benedek szerzetesi törvénykönyve, a római és keresztény bölcsességnek ez a kiváló alkotása. Ez a szerzetesek jogait, kötelességeit és munkakörét evangéliumi jósággal és szeretettel állapítja meg, s amely hatalmas indítást és segítséget jelentett és jelent ma is sokak számára az erények és életszentség útján. E törvénykönyvben Szent Benedek a legnagyobb bölcsességet a legnagyobb egyszerűséggel párosítja, a keresztény alázatosságot az erények lelkes gyakorlatával kapcsolja egybe; a szigorúságot szelídséggel, a

¹⁴ Uo. id. h. 152.

¹⁵ X. Pius, Archocoenobium Cassinense apostoli levél, 1913. febr. 10.

¹⁶ Szent Tamás, II–II. q. 188. a. 6.

¹⁷ Mabillon, Annales Ord. S. Benedicti; Mucae, 1739, tom. I. pag. 107.

¹⁸ Nagy Szent Gergely, Párbeszéd III. könyve, 16; Patr. latina 77. kötet, 261. lap.

köteles engedelmisséget egészséges szabadsággal nemesíti. Megvan benne a korholás ereje, de melegen sugárzik a jóságos megbocsátás; a parancsok érvénye sérthetetlen, de az engedelmisség a léleknek nyugalmat, a szívnek békét hoz; megkapó a komoly hallgatás, de szép és megnyerő a beszédnek kedvessége; végül a tekintély kifejti erejét, de a gyarlóság is megkapja segítségét.¹⁹

Nem csodálkozhatunk tehát azon, ha Szent Benedeknek „kiváló bölcsességgel, kristálytisza előadással megírt szerzetesi törvénykönyvét”,²⁰ ma minden gondolkozó ember a legnagyobb magasztalással emlegeti. Ugyanezt mi jónak látjuk itt főbb vonalaiban ismertetni és kellő megvilágításba helyezni, abban a tudatban, hogy ezzel kedves és hasznos szolgálatot teszünk nemcsak a szent Pátriárka nagyszámú lelki gyermekének, hanem a keresztény papság és nép többi részének is.

A monostori közösség, szervezetében és külső megjelenési formájában, a keresztény családhoz hasonlítható; élén, mint családapa, a monostor feje, az apát áll, s tagjai mindnyájan minden tekintetben az ő atyai tekintélyének vannak alávetve. „Úgy láttuk jónak – mondja Szent Benedek – a békesség és a szeretet megőrzésére, hogy az apát belátásától függjön monostorának kormányzása.”²¹ Ezért minden egyes szerzetesnek lelkiismeretbeli kötelessége, hogy neki a leghűségesebben engedelmeskedjék,²² s benne magát az isteni tekintélyt lássa és tisztelje. Aki azonban a reá bízott hivatal folytán a szerzetesek lelki vezetését, s az evangéliumi tökéletes életre való nevelését vállalja, jól gondolja és fontolja meg, hogy egykor a legfőbb Bíró előtt számot kell adnia;²³ éppen ezért úgy járjon el e rendkívül fontos hivatalában, hogy amikor Istennek félelmes ítélőszéke előtt ítélnék majd róla, elnyerje méltó jutalmát.²⁴ Azonkívül, valahányszor monostorában fontosabb ügyeket kell megtárgyalni, hívja össze annak minden tagját, hallgassa meg és gondosan fontolja meg teljes szabadsággal adott tanácsukat, mielőtt az ügyekben a legalkalmasabbnak látszó módon döntést hozna.²⁵

Nagy nehézséget és súlyos problémát jelentett mindjárt kezdettől fogva az a kérdés, hogy a szerzetes életre jelentkezők közül kiket fogadjanak be és kiket utasítsanak el. Mindenféle nemzetiségűek, rangúak és származásúak kérték ugyanis a szent szerzetbe való felvételüket: rómaiak és barbárok, szabadok és rabszolgák, győzők és legyőzöttek, a patríciusi nemességből is sokan, éppen úgy, mint a legszegényebb és legalacsonyabb rangú néposztályokból. Szent Benedek ezt a kérdést nagylelkűen és a testvéri szívnek szeretetével oldotta meg; azt írja: „Minthogy akár szolga valaki, akár szabad, Krisztusban mindnyájan egyek vagyunk és egy Úr alatt katonákként mindnyájan egyenlően szolgálunk; ... éppen azért egyforma szeretetet tapasztaljon mindenki, s érdeme szerint mindenki egyforma elbánásban részesüljön”.²⁶ Meghagyja továbbá, hogy mindazoknak, akik a monostori életre vállalkoznak, „mindenük közös legyen;”²⁷ nem erőszak vagy kényszer alapján, hanem nagylelkű, önkéntes elhatározásból. A kolostor falai őrizzék meg mindnyájukat a szerzetesi élet állhatatosságában; de úgy, hogy ne csupán jámbor imádsággal és olvasmánnyal foglalkozzanak,²⁸ hanem földműveléssel,²⁹ ipari munkával,³⁰ s az apostolkodás szent tevékenységével is. Mert „a

¹⁹ Vö. Bossuet, Panegyrique de Saint Benoit, Oeuvres compl. 12. kötet, Paris 1863, 165. lap.

²⁰ Nagy Szent Gergely, Párbeszéd II. könyve, 36; Patrol. Lat. 66, 200.

²¹ Szent Benedek Regulája, 65. fejt.

²² Vö. uo. 3. fejt.

²³ Vö. uo. 2. fejt.

²⁴ Vö. uo. 2. fejt.

²⁵ Vö. uo. 3. fejt.

²⁶ Vö. uo. 2. fejt.

²⁷ Uo. 33. fejt.

²⁸ Vö. uo. 48. fejt.

²⁹ Vö. uo. 48. fejt.

³⁰ Vö. uo. 57. fejt.

tétlenség a lélek ellensége; s ezért a testvéreknek meghatározott időben testi munkával kell foglalkozniuk.³¹ Mindazonáltal az legyen mindnyájuk számára legfontosabb, arra törekedjenek a legnagyobb gonddal és igyekezettel, hogy „az istenszolgálatnak semmit elébe ne tegyenek.”³² Mert bár „mindenhol hisszük Isten jelenlétét... mégis leginkább akkor higgyünk abban minden kételkedés nélkül, amikor az isteni szolgálaton veszünk részt... Fontoljuk meg tehát, hogyan kell viselkednünk az Istenségnek és angyalainak jelenlétében, s úgy álljunk oda zsoldároznak, hogy elménk szavunkkal összhangban legyen”³³

E főbb szabályokban és tanításokban, amelyeket a benediktinus törvénykönyvből mintegy ízelítőül idéztünk, könnyen észrevehetjük és értékelhetjük ennek a monostori szabályzatnak bölcsességét, alkalmazkodó képességét s az emberi természettel való csodálatos egybeillését és összhangját, de egyúttal rendkívüli súlyát és jelentőségét is. Amikor ugyanis abban a bizonytalan és zavaros korban a földek művelését, a mesterséget és a művészetet, az irodalmat és az egyházi megvilági tudományt semmire sem becsülték s úgyszólván senki pártfogójuk nem akadt: ugyanakkor a bencés monostorokban szinte megszámlálhatatlan sokaságban nevelkedtek földművelők, iparosok, művészek, tudósok, akik nemcsak a régi műveltség értékeit igyekeztek tőlük telhetőleg épségben megőrizni, hanem a szüntelenül egymást öldöklő régi és új népeket békére, egyetértésre, tevékeny alkotó munkára serkentették; az újraeledő elvadultság, pusztítás és rombolás helyett emberi és keresztényi erkölcsökre, türelmes munkára, az igazság megismerésére tanították, s lehetővé tették az emberi együttélésnek a bölcsesség és szeretet elvei alapján való helyreállítását.

De még nem mondtunk el mindent. A bencés életberendezkedésnek legfontosabb eleme, hogy miközben akár a kéz, akár a szellem tevékenyen dolgozik, mindannyiuknak első gondja és törekvése az legyen, hogy állandóan Krisztusra tekintsenek föl, s az iránta való tökéletes szeretet lángoljon lelkükben. Mert az ember szívét a földi dolgok mindösszesen sem tudják betölteni, hiszen arra van teremtve, hogy Istent magát vegye birtokába; a földi dolgoknak inkább az a rendeltetése, hogy figyelmünket Istenre irányítsák, vágyat keltsenek bennünk utána, s mint valami lépcsőn, fölvezessenek hozzá. Múlhatatlanul szükséges tehát mindenekelőtt, hogy „Krisztus szeretetének semmit elébe ne tegyünk”³⁴ „Krisztusnál nekünk semmi kedvesebb ne legyen”;³⁵ „Krisztusnak semmit, de semmit elébe ne helyezzünk, ő pedig elvezessen bennünket az örök életre”³⁶

E lángoló szeretettel az isteni Megváltó iránt együtt kell azonban járnia a felebaráti szeretetnek is, amely arra kötelez, hogy mindenkit testvérünknek tekintsünk és mindenben segítségére legyünk. Amikor mások az emberek közt gyűlölséget és viszálykodást keltettek és szítottak, amikor a népek és országok fölkaivart állapotából rablás, gyilkolás, rengeteg fájdalom és nyomorúság született, ugyanakkor Benedek e fennkölt szabályokat adja követőinek: „A szegények és vándorok fölkarolása a legnagyobb gonddal történjék, mert bennük inkább fogadjuk Krisztust”.³⁷ „Minden érkező vendéget úgy kell fogadni, mint Krisztust, mert ő mondja majd: Vendég voltam és befogadtatok.”³⁸ „Mindenekelőtt és mindenekelőtt gondoskodni kell a betegekről, úgy kell szolgálni nekik, mint valóban magának Krisztusnak, mert ő mondja majd: Beteg voltam és meglátogattatok.”³⁹ Ilyen lelkülettel, az Isten és felebarát iránti legtökéletesebb szeretettől hajtva alkotta meg és fejezte be művét; s amidőn érdemeinek

³¹ Uo. 48. fej.

³² Uo. 43. fej.

³³ Uo. 19. fej.

³⁴ Uo. 4. fej.

³⁵ Uo. 5. fej.

³⁶ Uo. 72. fej.

³⁷ Uo. 53. fej.

³⁸ Uo. 53. fej.

³⁹ Uo. 36. fej.

teljében boldogan érezte az örök boldogság égi szellőjének fuvallatát s előre megízlelte annak édességét, „halála előtt hat nappal kinyitatta sírját. Elfogja a láz, nagy hőség kínozza, s midőn baja napról-napra súlyosbodik, hatodnap tanítványaival elviteti magát az Isten házába, az Úr testének és vérének vételével megerősíti magát a nagy útra, gyöngye tagjaival tanítványai karjára támaszkodva, égre emelt kézzel föláll s imaszóval leheli ki lelkét”.⁴⁰

II.

Az Istenben elnyugodott szent pátriárka égbeszállása után nyilvánvalóvá lett, hogy mindig élő példájával Rendjének minden időkre nemcsak vezetője, lelkesítője és nevelője maradt, hanem égi pártfogásával is védelmezte és támogatta, s így egyrészt megóvta a hanyatlástól és pusztulástól, másrészt az évek gyarapodását Rendjének is gyarapodására váltotta.

Hogy milyen nagy hatással volt ama régi korra s milyen messzemenően és jótékonyan hatott a következő századok folyására is a benedeki intézmény friss életereje, mindenkinek el kell ismernie, aki nem elfogult vélemények szemszögéből, hanem hiteles történelmi adatok alapján szemléli, és helyes ítélettel bírálja az emberiség életének folyamatát. Mert amellet, hogy mint föntebb mondtuk, abban a vészterhes korban, akkora emberi tudatlanság és társadalmi fölfordulás közepette, csaknem kizárólag a bencés szerzetesek őrizték meg épségben, másolták le nagy gonddal és világították meg magyarázataikkal a tudomány és irodalom kódexeit, elsősorban ők művelték és fejlesztették az ipart, a művészetet, a tudományokat, a nevelést is. Amint a katolikus Egyházat különösen életének első három századában a vértanúk szent vére szilárdította és növelte meg csodálatos módon s ugyanebben és a következő időben isteni tanításának épségét az eretnekek támadásaival és cselvetéseivel szemben az Egyházatyák fáradozása őrizte meg csorbítatlanul és sértetlenül, éppúgy, valóban elmondhatjuk, a bencés szerzetesi intézményt és virágzó monostorait isteni sugallat és bölcsesség azért hívta életre, hogy amidőn a római birodalom lehanyatlott s mindenfelől harci dühtől hajtott vad népek törtek elő, a keresztény világ sebeit begyógyítsa, új népeket hasson át az evangéliumi igazság és szeretet szelídségével s őket kitaró és fáradhatatlan munkával testvéri egyetértésre, alkotó munkára, Megváltónk tanítása szerint alakított és az ő kegyelmével táplált erényes életre vezérelje. Mert amint az előző korban a konzulok útjain a római légiók meneteltek, amelyek minden népet szeretett fővárosuk hatalmának igyekeztek alávetni, úgy most a szerzeteseknek megszámlálhatatlan csapatát, akiknek fegyvere „nem emberi fegyver, hanem Isten kezének hatalma”,⁴¹ küldi a legfőbb Pásztor, hogy nem karddal, nem erőszakkal, nem öldökléssel, hanem Kereszttel és ekével, igazsággal és szeretettel Jézus Krisztusnak békés uralmát terjesszék ki sikeresen a földkerekség határáig. S e fegyvertelen csapatoknak lába nyomán, amelyek a keresztény vallás hirdetőiből, kézművesekből, földművelőkből, s a világi és vallásos tudományok tanítóiból állottak, a vadon és műveletlen földeket fölhasogatja az ekevas; otthon épül az iparnak és művészetnek; s az emberek vad és ösztönös élet helyett közösségi együttműködésre és műveltségre nevelődnek s az evangéliumi tanítás és erkölcs világa ragyog fel előttünk példaként. Isteni szeretettől égő számtalan apostol járja be Európának ismeretlen és forrongó országait, verítékével és vérével nagylelkűen öntözi, népeiket megbékíti s kiárasztja rájuk a katolikus igazság és életszentség fényét, így azután valóban elmondhatjuk, hogy bár Róma sok győzelemmel terjesztette ki hatalmát a szárazföldön és a tengeren, mégis „kevesebbet hódított fáradtságos háborúval, mint amennyit a keresztény békesség szerzett meg” őaltaluk.⁴² Mert nemcsak Anglia, Franciaország, Hollandia, a fríz vidék, Dánia,

⁴⁰ Nagy Szent Gergely, Párbeszédék II. könyve, 37; Patrol. Lat. 67. k. 202. o.

⁴¹ 2Kor 10,4.

⁴² Vö. Nagy Szent Leó, I. beszéd Péter és Pál ap. ünnepén; Patrol. Lat. 54. köt., 423.

Németország, Skandinávia és Magyarország, hanem nem kevés szláv nemzet is dicsekedve emlegeti apostolaiként e szerzeteseket, és szemük fényének, megszilárdult életberendezkedésük legfőbb megalapítóinak tekinti őket. Hány kiváló püspök került ki rendjükből, akik vagy már megalakult egyházmegyéket kormányoztak érett bölcsességgel, vagy nem kevés újat is alapítottak és termékenyítettek meg munkájukkal. Hány kiváló tanítójuk és tudósuk alapított híres iskolát a tudományok és az általános műveltség ismeretei számára, s nemcsak a tévedések sötétjében bolyongóknak gyújtott világosságot, hanem föllendítette az egyetemes egyházi és világi tudományt is. Végül hány szent férfiú tűnt ki soraikban, akik Szent Benedek hú fiaiként tőlük telhetőleg magukévá tették az evangéliumi tökéletességet és erényes életük példájával, szent igehirdetésükkel, Isten kegyelméből tett egészen rendkívüli csodáikkal Jézus Krisztus országát egész odaadással terjesztették. Közülük igen sokan, mint jól tudjátok, Tisztelendő Testvéreim, vagy a püspöki méltóság fényében, vagy a legelső főpap fölségében ragyogtak. Hosszú lenne itt ezeknek az apostoloknak, püspököknek, szent férfiaknak és legfőbb Pásztoroknak az Egyház évkönyveibe aranybetűkkel beírt nevét egyenkint elsorolni; de egyébként is olyan ragyogó fényel tündökölnék, olyan nagy jelentőségük van a történelem folyásában, hogy mindenki előtt ismeretesek.

Így azután nagyon kívánatosnak tartjuk, hogy amit ebben az írásunkban röviden vázoltunk, ez évszázados ünnepek során odaadó elmélyedés tárgyává legyen s mindenkinek szeme előtt tiszta fényben elevenedjék meg, hogy mindannyian föllekesüljenek nemcsak az Egyház e dicsőséges napjainak magasztalására és ünneplésére, hanem a szentebb élet belőlük kiáradó példájának és elveinek készséges és tevékeny akarattal való követésére.

Mert ez a Pátriárka és alapítása nemcsak a régi korokat részesítette számtalan jótéteményben, hanem sok és súlyos tanítást tartogat a mai idők számára is. Igyekezzenek elsősorban – amiben egyébként nem kételkedünk – az ő széleskörű családjának tagjai napról-napra nagyobb igyekezettel követni fényes nyomdokait, életükben megvalósítani erényeinek és életszentségének példáját és alapelveit. Ennek lesz az eredménye, hogy nemcsak készséges lélekkel és eredményes törekvéssel felelnek meg annak az égi hívó szónak, amelyet felsőbb ösztönzésre követtek, amidőn a szerzetesi életpályára léptek; nemcsak a legjobb módon biztosítják lelkük boldog békéjét és örök üdvösségüket; hanem bőséges sikerrel dolgozhatnak a keresztény nép közös javán és Isten dicsőségének növelésén is.

De ezenfelül lehetetlen, hogy mindazokat – tartozzanak bár a társadalom bármely rétegéhez, – akik figyelmesen és elmélyedve szemlélik Szent Benedek életét, tanítását, nagyszerű életművét: meg ne ragadja az ő végtelenül szelíd, de rendkívüli erejű hatása és indítása, s önként el ne ismerjék, hogy mai korunk is, amelyet annyi válság, pusztítás és rombolás dúlt föl és tart még mindig remegésben, megtalálhatja nála sebeinek orvosságát. Mindenekelőtt azonban jól gondolják meg és ne feledjék, hogy az emberi társadalom legbiztosabb és legszilárdabb alapja a vallás fölséges tanítása és erkölcsi törvényei; ha ezeket kikezdi vagy föllökik, nyilvánvaló, hogy szükségszerű következetességgel fokról-fokra összedől az igazság rendjének, a békének, az embernek és népek jólétének minden tartóeleme. Hiszen amit Szent Benedek rendjének története, amint láttuk, oly világosan tanúsít, azt már az ősi pogány kor lángelméje is átlátta, amikor így nyilatkozott: „Ti főpapok ... a vallással a várfalagnál is jobban megvédtétek a várost”,⁴³ továbbá: „Ha ezek (az istenfélelem és a vallás) kipusztulnak, zavar és nagy kavarodás áll be az életben; s ha nem tisztelik többé az isteneket, nem tudom, nem válik-e semmivé az emberiség kölcsönös bizalma és közössége s az egyik legfontosabb erény, az igazságosság”.⁴⁴

⁴³ Cic., De nat. Deor. II. e. 40.

⁴⁴ Uo. I. e. 2.

Első és legfontosabb tehát a legfőbb isteni tekintély tisztelete, szent törvényeinek megtartása a magán- és közéletben egyaránt; ha e törvényeket semmibe sem veszik, semmi emberi hatalomnak sem lesz ereje a nép fölszított szenvedélyének megzabolázására és igazságos korlátok közé való szorítására. Mert a jog és tisztesség épülete egyedül a vallás alapjain nyugszik.

De másra is int és tanít a szent Pátriárka, amire korunknak annyira szüksége van: arra tudniillik, hogy Istent nemcsak tisztelni és imádni, hanem, mint Atyánkat, odaadó szeretettel szeretni is kell. Ennek a szeretetnek mai sajnálatos elernyedése és elhidegülése az oka annak, hogy az emberek legtöbbször inkább a földi javakat keresi, mint az égieket, mégpedig olyan féltelen vetélkedéssel, amely nem egyszer heves összecsapást vált ki s elkeseredett ellenségeskedést és gyűlöletet szít. Pedig természetszerű kötelességünk az, hogy az örök Istent, akinek életünket köszönjük, s aki számtalan jótéteményével halmoz el bennünket, mindennél jobban szeressük, egész valónkkal feléje forduljunk és hozzá törekedjünk. S ebből az Isten iránti szeretetből testvéri szeretetnek kell fakadnia embertársaink iránt, akiket, bármilyen fajhoz, nemzethez vagy társadalmi rendhez tartozzanak is, Krisztusban testvérünknek kell tekintenünk, hogy minden nemzet és minden néposztály egyetlen keresztény családdá egyesüljön, amelyet nem bont meg a külön érdekek elvakult hajhászása, hanem egybefűz a szeretet szellemében nyújtott kölcsönös támogatás és segítség. Ha ezek az elvek, amelyekről vezérelve Szent Benedek világossággal és megújuló életerővel telítette, tisztultabb erkölcsökre emelte és nevelte korának romladozó és nyughatatlan társadalmát, ma is mennél szélesebb körben újra érvényre és erőre jutnak, akkor kétségtelenül sokkal könnyebben ki tud menekedni korunk is a hasonló szörnyű hajótörésből, helyre tudja hozni anyagi és lelki veszteségeit s megtalálja mérhetetlen szenvedéseiből való gyógyulásának alkalmas és eredményes módját.

Arra is megtanít ezenkívül bennünket, Tisztelendő Testvérek, a bencés rendnek alapítója és törvényhozója – amit ugyan ma szívesen és fennen hangoztatnak, de a gyakorlati életben túlságosan is sokszor nem valósítanak meg úgy, amint illenék és kellene, – hogy az emberi munka nem valami megvetendő, gyűlöletes és terhes dolog, hanem inkább szeretnivaló, tiszteletet érdemlő és örömet szerző. A tevékeny élet ugyanis, akár a föld művelésében, akár az ipari munkában, akár a tudományok művelése terén fejti ki erőit, nem lealázza, hanem megneemesíti a lelket; nem szolgásgába kényszerít, hanem a bennünket környező dolgoknak, amelyekre munkánk irányul, úgyszólván urává és parancsolójává tesz. Maga Jézus sem tartotta méltatlannak magához, hogy amíg mint ifjú az otthon falai között élte rejtett életét, nevelőatyjának műhelyében ács munkát végzett, s az emberi munkát isteni veritékével szentelte meg. Ne feledjék tehát nemcsak azok, akik a tudományokba való elmélyedésnek szentelik idejüket, hanem azok se, akik kezük munkájával dolgoznak mindennapi kenyerükért, hogy olyan nemes dolgot végeznek, amellyel nemcsak a maguk igényeinek kielégítését, hanem az egész társadalom közös javát is módjuk van szolgálni. De végezzék, mint Benedek pátriárka figyelmeztet, Istenhez emelt szívvel és lélekkel; nem kényszerből, hanem szeretetből; végül – még amikor törvényes jogukat védik is – nem mások helyzete iránti féltékenykedéssel, nyugtalansággal és elégedetlenséggel, hanem a béke és az igazság rendje szerint. S emlékezzenek meg az isteni rendelésről: „Arcod veritékével eszed kenyeredet”,⁴⁵ mert ezt az isteni parancsot engedelmisségből és a bűn jóvátételére minden embernek egyaránt teljesítenie kell.

Különösen pedig ne feledkezzenek meg arról, hogy a földi és mulandó dolgok közül, amelyeket akár az értelem éle boncol és kutat, akár a kéz fáradságos munkája alakít, napról-napra mind nagyobb igyekezettel az égiek és maradandók felé kell törekednünk, hiszen csak

⁴⁵ Gen 3,19.

akkor élvezhetjük majd az igazi békét, derűs nyugalmat és meg nem szűnő boldogságot, amikor ezeket elértük.

Midőn a közelmúlt háború dúlása Campania és Latium vidékeire is rászakadt, lesújtott Casino hegyének szent ormára is, amint jól tudjátok, Tisztelendő Testvérek; s bár Mi semmit el nem mulasztottunk, amit meggyőzéssel, intéssel és az Isten előtti felelősségre hivatkozó kéréssel tehattunk, hogy szent vallásunkat, a legnemesebb művészeteket s az egész művelt emberiséget ez a szörnyű kár ne érje: a tudománynak és jámborságnak ezt a rendkívül becses otthonát, amely sötétben világító fáklyaként győzelmesen emelkedett a magasba az évszázadok örvényei fölött, – a háború vad vihara földülta és elpusztította, így történt, hogy amidőn országok, városok, várak és falvak mindenfelé kiégve és romokban heverték, Casino főmonostora, a bencés rend ősi otthona is osztozott fiainak gyászában és elesettségében. Nem is maradt belőle úgyszólván semmi más épségben, mint az a szent kriptá, amely kegyelettel őrizi a szent Pátriárka földi tetemét.

Ma is még, ahol azelőtt büszke épület magaslott, romfalak, omladékok és törmelék látható, amelyet nyomorult tövis nő be, s a szerzeteseknek csak nem is olyan régen épült mellette egy kicsike házuk. De miért ne remélhetnők, hogy amikor ezernégyszázadik évfordulójáról emlékezünk annak, hogy ez a szent férfiú, nagy művének megalkotása után, a boldog égi hazába költözött: miért ne remélhetnők, hogy minden nemesszívű embernek, de különösen azoknak, akiket vagyoni helyzetük és nagylelkűségük kiemel a többiek közül, közös igyekezete által ez az ősi monostor hamarosan visszanyeri régi fényét? Ezzel valóban tartozik Benedeknek az emberi társadalom, amely nagy részben neki és fáradhatatlan követőinek köszöni, hogy ma a tudásnak oly magas fokán állhat s a régi kultúra írott emlékei boldog birtokosának mondhatja magát. Éppen ezért bízunk abban, hogy e reménységünk és óhajtásunk szerencsésen megvalósul; s ez a mű nemcsak teljesen helyrehozza a veszteségeket, hanem ígéretet is tesz a jobb időknél, amikor a benedeki intézmény szelleme és annyira időszerű tanítása napról-napra mind nagyobb hatással érvényesül.

Ebben a nekünk oly kedves reménységben adjuk Reátok egyenkint, Tisztelendő Testvérek, s a mindegyiktek gondjaira bízott egész nyájra, valamint e dicsőséges törvényhozónak, tanítónak és atyának egész szerzetescsaládjára az égi kegyelmek zálogául s lelkünk kiáradó szeretetének tanújául apostoli áldásunkat.

Kelt Rómában, Szent Péternél, 1947. március 21-én, Szent Benedek ünnepén, pápaságunk kilencedik évében.

XII. Pius pápa